

УДК 657.05

Мервенецька В.Ф.

ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СТАТИСТИЧНА ЗВІТНІСТЬ В УПРАВЛІННІ ТЕХНІЧНИМИ ТА ЕНЕРГЕТИЧНИМИ РЕСУРСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПІДПРИЄМСТВ

© *Мервенецька В.Ф.*

У статті надані практичні рекомендації щодо вдосконалення форми статистичної звітності про наявність, стан і використання технічних та енергетичних ресурсів в аграрних підприємствах для забезпечення ефективного управління.

Ключові слова: статистична звітність, технічні ресурси, енергетичні ресурси

В статье предоставлены практические рекомендации относительно совершенствования формы статистической отчетности о наличии, состоянии и использовании технических и энергетических ресурсов в аграрных предприятиях для обеспечения эффективного управления.

Ключевые слова: статистическая отчетность, технические ресурсы, энергетические ресурсы

In the articles given practical recommendations are in relation to perfection of form of the statistical accounting about a presence, state and use of technical and power resources in agrarian enterprises for providing of effective management.

Key words: statistical accounting, technical resources, power resources

Постановка проблеми. Масштаби та напрямки аграрного виробництва, його ефективність та конкурентоспроможність значною мірою залежать від матеріально-технічного забезпечення, активною частиною якого є сільськогосподарська техніка (машини, знаряддя, агрегати) та енергетичні ресурси (потужність механічних та електродвигунів, чисельність робочої худоби в перерахунку на механічну силу). Орієнтація на інтенсивний сталий розвиток сільського господарства визначає необхідність систематизованого обліку наявності та використання енергетичних та технічних ресурсів, повного та достовірного забезпечення звітними показниками органів управління. Однак на сучасному етапі статистична звітність сільськогосподарських підприємств не містить вичерпної інформації для управління енергетичними та технічними ресурсами галузі.

Аналіз літератури. Дослідженню наукових засад управління енергетичними та технічними ресурсами аграрного виробництва та підвищення їх ефективності присвячені праці провідних вітчизняних вчених, зокрема таких, як В.М. Булгаков, Д.Г. Войтюк, В.В. Адамчук, В.В. Іванишин, М.В. Молодик, В.В., О.В. Сидорчук, О.В. Ульянченко та ін. Дослідники наголошують: «Стан наукового забезпечення формування державної політики щодо оновлення і відновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств є майже найголовнішим сьогодні і в подальшому розвитку аграрної галузі країни» [1, с. 8]. «Ефективне державне управління техніко-технологічним розвитком аграрного виробництва можливе лише на основі результатів системних досліджень» [3, с. 62]. На думку науковців, головною причиною неможливості виконання вірогідних наукових досліджень та здійснення ефективного управління розвитком сільського господарства на сучасному етапі є недостатність чинної системи статистичної звітності: «Науковий супровід державного управління техніко-технологічним розвитком аграрного виробництва має не лише визначити можливі впливи держави на ці процеси, а й обґрунтувати їх оптимальні кількісні параметри, що вимагає розроблення системного підходу та використання статистичних методів дослідження. Підвищення ефективності державного управління аграрним виробництвом та, зокрема, техніко-технологічним його розвитком вимагає вдосконалення функціонування системи державної статистичної звітності» [3, с. 63 – 64].

Метою статті є розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення форми статистичної звітності про наявність, стан і використання технічних та енергетичних ресурсів в аграрних підприємствах для забезпечення ефективного управління.

Виклад основного матеріалу. Ресурси сільського господарства характеризують природні, матеріально-технічні та соціально-демографічні умови відтворювального процесу в аграрному виробництві. Кількісні оцінки наявності ресурсів, джерел їх відтворення й оновлення важливі для обґрунтування можливостей функціонування аграрного сектору економіки як у поточному періоді, так і в майбутньому. «Підвищення ефективності аграрного виробництва та використання всіх видів ресурсів є життєво важливими для України, складними й унікальними за завданням і

масштабами. Цього можна досягти зваженою, з урахуванням ресурсних можливостей та умов їх використання, стратегією розвитку аграрного сектору економіки на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом» [4, с. 119].

«Однією з причин кризового стану в аграрному виробництві є різке скорочення його фондозабезпечення та технічного оснащення, зниження вартості основних засобів, їх старіння та низькі темпи інвестування розвитку сільського господарства (у межах 4-5 % від загальної суми)... Однією з вирішальних умов швидкого розвитку продуктивних сил України на перспективу є також збільшення енергопостачання та забезпечення галузей агропромислового виробництва й окремих технологічних процесів енергетичними потужностями. Дослідження показують, що розширення використання електроенергії в технологічних процесах сільського господарства забезпечує економію витрат живої праці, підвищує ефективність матеріального виробництва» [4, с. 122].

Підвищення ефективність використання матеріально-технічних і енергетичних ресурсів в сільському господарстві визначено одним із пріоритетних завдань «Державної цільової програми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2011 року», затвердженої, постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2007 р. N 785. Для цього передбачається удосконалення інформаційних систем моніторингу агроресурсів та використання на їх основі ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій і техніки для виробництва сільськогосподарської продукції [5].

Необхідною умовою розвитку аграрного сектору економіки є досягнення достатнього рівня інформаційно-аналітичного забезпечення управління. Вивчаючи сільське господарство як одну з найважливіших галузей матеріального виробництва, сільськогосподарська статистика повинна бути забезпечена науково обґрунтованою системою статистичних показників. Визначена змістом процесу відтворення і особливостями сільського господарства, система статистичних показників покликана дати всебічну характеристику масштабів аграрного виробництва, його галузевої структури, характеру розміщення, темпів зростання, досягнутих результатів й умов, в яких воно функціонує, економічної ефективності використання факторів і результатів виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств зокрема та аграрної

галузі в цілому.

Важливим об'єктом статистичного спостереження в сільському господарстві є енергетичні та технічні ресурси. Енергетичні ресурси – це сукупність машин і устаткування, які забезпечують виробництво різних видів енергії (механічної, електричної, теплової та ін.) із природних ресурсів, перетворювання одних видів енергії на інші та передачу і розподіл енергії. Енергетичні ресурси сільського господарства являють собою потужності механічних двигунів (тракторів, комбайнів, автомобілів тощо), електричних двигунів і електроустановок, а також чисельності худоби в перерахунку на механічну силу [6, с. 379].

За характером використання у виробничому процесі енергетичне устаткування підрозділяється на групи: 1) двигуни; 2) засоби передачі, трансформації і розподілу енергії; 3) робочі тварини.

Технічні ресурси сільського господарства представлені сільськогосподарськими машинами, знаряддями та агрегатами, що залучені у виробничий процес. Найбільш активною і найважливішою частиною технічних ресурсів є трактори, комбайни та автомобілі. Тому вони вивчаються статистикою детально і всебічно.

Основними завданнями статистики технічних та енергетичних ресурсів сільського господарства є [7, с. 479]: 1) збирання, розробка, аналіз показників наявності, складу, руху, технічного стану, оновлення і використання енергетичного і виробничого обладнання; 2) характеристика енергетичної потужності підприємств; 3) аналіз рівня енергозабезпеченості, енергоозброєності й електроозброєності праці, використання тракторів, комбайнів, вантажного автотранспорту та інших сільськогосподарських машин та знарядь; 4) виявлення резервів підвищення ефективності використання обладнання; 5) характеристика рівня механізації та електрифікації сільськогосподарського виробництва; 6) вивчення і перевірка виконання планових завдань з упровадження в сільськогосподарське виробництво прогресивних технологій, нових більш потужних і сучасних машин і обладнання; 7) оцінка впливу ефективного використання сільськогосподарської техніки на економічну ефективність виробництва сільськогосподарської продукції.

Особливості сільського господарства визначають систему об'єктивних статистичних показників для оцінки технічного рівня сільськогосподарського виробництва, специфічних за формою і

змістом: 1. Показники наявності, складу і використання енергетичного устаткування; 2. Показники наявності, складу і використання машино-тракторного парку; 3. Показники механізації та електрифікації

Основним джерелом даних про наявність, склад і використання енергетичних та технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств є форма державного статистичного спостереження № 10-мех «Облік тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей на 1 січня 200_р.», затверджена наказом Держкомстату №222 від 30.06.2009 р. Форму № 10-мех подають юридичні особи, їхні відокремлені підрозділи, які здійснюють сільськогосподарську діяльність, незалежно від форм власності та підпорядкування, включаючи фермерські господарства.

Дана звітність складається на підставі первинних документів бухгалтерського обліку: інвентаризаційних відомостей або описів, книг, або карток обліку основних засобів, актів на приймання сільськогосподарської техніки з ремонту та інших документів обліку сільськогосподарських машин та устаткування. Звіт складається із трьох розділів: I «Енергетичні потужності», II «Рух основних сільськогосподарських машин і устаткування», III «Обсяги споживання електроенергії».

Однак дана форма звітності не надає вичерпної інформації для управління технічними та енергетичними ресурсами сільського господарства. Зокрема, форма 10-мех не містить детальних відомостей про наявність склад, технічний стан і використання сільськогосподарської техніки, не надає інформацію про механізацію робіт в сільському господарстві, відсутні дані про наявність енергетичного устаткування у фізичних одиницях, що використовуються в аграрному виробництві. Це унеможливає розрахунок основних показників, що використовуються для оцінки стану та управління технічними та енергетичними ресурсами сільськогосподарських підприємств.

На нашу думку, для потреб систематизованого статистичного обліку наявності та використання енергетичних та технічних ресурсів, повного та достовірного забезпечення звітними показниками органів управління про їх структуру, характер розміщення, темпи зростання, досягнутий рівень механізації та електрифікації аграрного виробництва доцільно доповнити діючу

форму звіту 10-мех «Облік тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей на 1 січня 200_р.» даними про наявність і використання тракторів, зернозбиральних комбайнів, сільськогосподарських машин і знарядь та землерийної і меліоративної техніки (таблиця 2).

Також статистична звітність повинна давати можливість проводити спостереження за готовністю до роботи і контролювати хід ремонту тракторів, комбайнів та інших сільськогосподарських машин і обладнання. Тому пропонуємо доповнити діючу форму 10-мех даними про витрати на експлуатацію сільськогосподарської техніки та витрати не її ремонт (таблиця 2).

Висновки. Ефективне використання технічних та енергетичних ресурсів в сільському господарстві є важливою передумовою зростання врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин, підвищення продуктивності праці й поліпшення її умов, упровадження прогресивних технологій і збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва і тваринництва, підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Недосконалість інформаційної бази про наявність, стан та використання технічних та енергетичних ресурсів сільського господарства вимагає удосконалення статистичної звітності для забезпечення користувачів повною та достовірною інформацією для прийняття відповідних рішень.

Діюча форма державного статичного спостереження 10-мех «Облік тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей на 1 січня 200_р.» не дає можливості провести повний аналіз стану, структури та ефективності використання технічних та енергетичних ресурсів сільськогосподарських підприємств. Для підвищення ефективності управлінських рішень, отримання обґрунтованої інформації про склад, динаміку та використання енергетичного і виробничого устаткування, механізації та електрифікації сільськогосподарських підприємств пропонуємо форму 10-мех доповнити інформацією про наявність і використання тракторів, зернозбиральних комбайнів, сільськогосподарських машин і знарядь та землерийної і меліоративної техніки, а також відображати витрати на експлуатацію сільськогосподарської техніки та витрати не її ремонт.

Список використаних джерел:

1. Булгаков В. М. Науково-технічна політика в сільському господарстві / В. М. Булгаков, Д. Г. Войтюк, В. В. Адамчук, В. В. Іванишин // Вісник аграрної науки . – 2007. - № 3. – С. 5 – 10
2. Молодик М. В. Наукове забезпечення функціонування системи технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки / М. В. Молодик // Вісник аграрної науки. – 2007. - № 11. – С. 47 – 51
3. Сидорчук О. В. Науковий супровід державного управління техніко-технологічним розвитком аграрного виробництва / О. В. Сидорчук // Вісник аграрної науки. – 2008. - № 5. – С. 60 – 63
4. Ульянченко О. В. Стратегія стійкого розвитку аграрного сектору економіки на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом / О. В. Ульянченко, В. С. Тітова // Економіка та управління АПК: Зб. наук. праць.– Біла Церква, 2009.– Вип. 1 (66). – С. 119 – 122
5. Державна Програма реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2011 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2007 р. N 785 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/page/?4432>
6. Чекотовський Е. В. Статистика сільського господарства : Підручник. / Е.В. Чекотовський. – К.: КНЕУ, 2008. – 504 с.
7. Мармоза А. Т. Статистика сільського господарства : Навчальний посібник / А. Т. Мармоза. – К.: Ельга-Н, КНТ, 2007. – 696 с.